

Урок 22. РЕПТИЛІЇ АБО ПЛАЗУНИ. ОСОБЛИВОСТІ БУДОВИ ТА СПОСІБ ЖИТТЯ

Дата _____

Клас _____

Цілі уроку:

- **освітня:** ознайомити учнів з основними особливостями організації та процесів життєдіяльності плазунів;
- **розвивальна:** розвивати вміння знаходити взаємозв'язки між об'єктами вивчення та вміння аналітично мислити;
- **виховна:** виховувати розуміння важливості існування для нашої планети всіх живих організмів, які на ній існують.

Обладнання й матеріали: вологі препарати плазунів, скелет ящірки, таблиці «Тип Хордові. Клас Земноводні», «Тип Хордові. Клас Плазуни», «Зовнішня будова ящірки».

Базові поняття й терміни: рептилії, рогові лусочки, пластини, панцир, очі, ніздрі, линька, яйця, яйцеживородіння.

Тип уроку: засвоєння нових знань.

Хід уроку

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ ЕТАП

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ І МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ

Питання для бесіди

- ♦ Які групи можна виділити серед земноводних?
- ♦ Які особливості притаманні хвостатим земноводним?
- ♦ Які особливості притаманні безногим земноводним?
- ♦ Яке значення в природі мають безхвості земноводні?
- ♦ Яке значення земноводні мають для людини?

III. ВИВЧЕННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

Розповідь учителя з елементами бесіди

☑ **Рептилії або плазуни** — це наземні переважно холоднокровні яйцекладні хребетні тварини, у процесі розвитку зародка яких утворюються яйцеві оболонки. Їхнє тіло вкрито роговою лускою або панциром.

Тіло рептилій має двобічну симетрію. Є дві пари кінцівок, які можуть редукуватися. Тіло розділене на голову, тулуб, кінцівки й хвіст. Чітко виражена шия. У черепах розвивається зовнішній скелет — панцир.

Сучасні представники пристосовані до життя на поверхні землі або у водному середовищі. Зустрічаються також напівводні, підземні й деревні види. Деякі вимерлі рептилії були добре пристосовані до польоту. Віддають перевагу теплому клімату. За несприятливих умов можуть упадати в сплячку. Харчуються в основному тваринними організмами (від дрібних безхребетних до великих ссавців), але є й рослинніди.

Шкіра вкрита роговими лусками або щитками. У багатьох представників розвинений зовнішній (шкірний) скелет, утворений кістковими лусками. Шкірних залоз немає або їх небагато.

Розмноження

Статеві залози плазунів — сім'яники та яєчники. Запліднення внутрішнє. Зазвичай розвиток зародка відбувається в яйці.

Рис. 16. Зовнішня будова рептилії

Яйця рептилій великі, вкриті міцною волокнистою оболонкою (оберігає яйця від механічних пошкоджень і висихання). У черепах і крокодилів у яйці є також білкова оболонка. Ці оболонки утворює організм матері під час руху яйця яйцепроводами.

Розвиток

Зародок утворює зародкові оболонки, що забезпечують його життєдіяльність і розвиток у повітряному середовищі. Це амніон (замкнений мішок, у середині якого розміщений зародок), алантоїс (є органом дихання й зародковим сечовим міхуром) і хоріон (серозна оболонка, що зростається з алантоїсом).

Для багатьох рептилій характерне яйцеживородіння (при цьому яйця із зародками, що розвиваються певний час, іноді аж до моменту вилуплення, залишаються в організмі матері).

Зустрічаються випадки справжнього живородіння (при цьому зовнішні яйцеві оболонки редукуються і хоріон утворює ворсинки, що проникають у стінки яйцепроводу). За живородіння зменшується кількість жовтка в яйцях і живлення зародка значною мірою відбувається за рахунок материнського організму.

Переважає більшість сучасних плазунів є холоднокровними. Але багато викопних форм, а також сучасна шкіряста черепаха належать до теплокровних організмів.

Холоднокровні (пойкілотермні) організми — тварини, у яких температура тіла більшою чи меншою мірою коливається в такт із температурою навколишнього середовища.

Теплокровні (гомойотермні) організми — тварини, які за умов змін температури навколишнього середовища можуть підтримувати температуру свого тіла на більш-менш постійному рівні.

IV. УЗАГАЛЬНЕННЯ, СИСТЕМАТИЗАЦІЯ Й КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ І ВМІНЬ УЧНІВ

Дати відповіді на питання.

- ♦ Хто такі плазуни?
- ♦ Де живуть плазуни?
- ♦ За якими ознаками тварин відносять до плазунів?
- ♦ Як розмножуються плазуни?

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Вивчити відповідний матеріал із підручника.